

Hotărârea CNCD privind afirmația conform căreia coafura unei femei amintește de pavianul cu mantie

Hotărârea nr. 51 din 31.01.2018

Dosar nr.: 1A/2018

Autosesizare nr.: 261/18.01.2018

Reclamați: C.T.P., C.P.

Obiect: afirmația conform căreia coafura unei femei amintește de pavianul cu mantie

I. Numele, domiciliul și sediul părților

I. 1. Instituția care a declanșat acțiunea din oficiu

1.1.1. Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării, Piața Valter Mărăcineanu nr. 1-3, sector 1, București;

I. 2. Numele, domiciliul și domiciliul procedural al reclamațiilor

1.2.1. C.T.P., domiciliu procesual

1.2.2. C.P., loc

II. Obiectul sesizării și descrierea presupusei fapte de discriminare

2.1. Afirmația primului reclamat din data de 16.01.2018 despre doamna Viorica Dăncilă: „Coafura aceasta îmi amintește de pavianul cu mantie, e o specie pe cale de dispariție. Nu pot să nu mă gândesc, este exact modul cum e așezată podoaba capilară a pavianului cu mantie”. Al doilea reclamat, în calitate de moderator, nu s-a delimitat de această afirmație.

III. Citarea părților

3.1. În temeiul art. 20, alin. 4 din O.G. nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, republicată (în continuare O.G. nr. 137/2000), s-a îndeplinit procedura de citare.

3.2. Reclamații au fost citați (filele 3-6 din dosar) pentru data de 23.01.2018 la sediul Consiliului Național pentru Combaterea Discriminării (în continuare CNCD).

3.3. La audierea din 23.01.2018 reclamații nu s-au prezentat.

IV. Susținerile părților

4.1. Susținerile instituției care a declanșat acțiunea din oficiu

4.1.1. Autosesizarea înregistrată la CNCD cu nr. 261/18.01.2018, arată că în data de 16.01.2018, în cadrul emisiunii „Jurnalul de seară”, primul reclamat, referindu-se la doamna V.D., a afirmat următoarele: „Încep să mă gândesc că S.G. sau M.B. erau niște lumini în

gubernul lui Ceaușescu din anii '80. Cum a ajuns această doamnă? Coafura aceasta îmi amintește de pavianul cu mantie, e o specie pe cale de dispariție. Nu pot să nu mă gândesc, este exact modul cum e așezată podoaba capilară a pavianului cu mantie". Al doilea reclamat, în calitate de moderator, nu s-a delimitat de această afirmație.

S-a depus la autosesizare înscris.

4.2. Susținerile reclamațiilor

4.2.1. Primul reclamat, prin adresa înregistrată la CNCD cu nr. 320/23.01.2018 arată că tema a fost inventată de presa murdară, el nu a asemănat-o pe doamna V.V.D. cu o maimuță. Sursa utilizată pentru autosesizare este contrafăcută, prin urmare se consideră jignit că numele lui a fost apropiat de o mizerie de presă. Cu astfel de premise argumentarea nevinovăției reprezintă pierdere de timp.

4.2.2. Prin adresa înregistrată la CNCD cu nr. 321/23.01.2018 al doilea reclamat consideră că pe baza O.G. nr. 137/2000 nu se poate limita libertatea de exprimare. Își exprimă surpriza privind celeritatea soluționării cauzei. Autosesizarea nu s-a făcut pe baza emisiunii, ci pe baza unei știri legate de emisiune. Primul reclamat a făcut o asociere între coafura doamnei Viorica Dăncilă și podoaba capilară a pavianului cu mantie, ceea ce nu înseamnă că a comparat-o cu o maimuță. Invocă situații în care grecii antici, ziare din Noua Zeelandă sau Statele Unite ale Americii au făcut afirmații similare. Arată că au fost și în România cazuri în care s-au făcut afirmații discriminatorii, despre care nu știe dacă au fost sancționate de către CNCD.

V. Motivele de fapt și de drept

5.1. Colegiul director constată, ascultând înregistrarea emisiunii, că în data de 16.01.2018, în cadrul emisiunii „Jurnalul de seară”, referindu-se la doamna Viorica Dăncilă, primul reclamat a afirmat următoarele: „Încep să mă gândesc că S[usana] Gâdea sau Maria Bobu erau niște lumini în guvernul lui Ceaușescu din anii '80. Cum a ajuns această doamnă? Iertați-mă, nu pot să mă abțin, este absolut incorect ce fac, dar coafura aceasta îmi amintește de pavianul cu mantie, este o specie pe cale de dispariție. Nu pot să nu mă gândesc, este exact modul cum este așezată podoaba capilară a pavianului cu mantie” (în transcriere fără adaptare la limba scrisă: „Încep să mă gândesc că... Susănică... Susănica Gâdea sau Maria Bobu erau niște lumini în ăăă... guvernul lui ă Ceaușescu... din anii '80. Ăăă... Cum a ajuns această doamnă? D-d iertați-mă nu pot, nu pot să mă abțin, este absolut incorect ce fac da uitați coafura aceasta ă mi-amintește de pavianul cu mantie, este o specie pă cale de dispariție. Ăăă nu, nu pot să nu mă gândesc, este exact modul cum este așezată podoaba capilară a pavianului cu mantie”). Al doilea reclamat, în calitate de moderator, nu a intervenit, nu s-a delimitat de această afirmație.

5.2. O.G. nr. 137/2000, la art. 2 alin. (5) prevede: „Constituie hărțuire și se sancționează contravențional orice comportament pe criteriu de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, categorie socială, convingeri, gen, orientare sexuală, apartenență la o categorie defavorizată, vârstă, handicap, statut de refugiat ori azilant sau orice alt criteriu care duce la crearea unui cadru intimidant, ostil, degradant ori ofensiv”.

5.3. Astfel se poate considera hărțuire

- încălcarea demnității
- bazată pe un criteriu.

5.4. Asocierea aspectului fizic al unei persoane cu un animal este de natură să ducă la crearea unui cadru degradant.

5.5. Afirmația a fost făcută după ce Viorica Dăncilă a fost comparată cu alte femei din politică („Susănica” Gâdea, Maria Bobu), din vremea comunistă, după care a ridicat întrebarea „Cum a ajuns această doamnă?” Astfel în mod evident există o legătură între asocierea făcută și criteriul de gen.

5.6. Art. 15 din O.G. nr. 137/2000 stabilește: „Constituie contravenție, conform prezentei ordonanțe, dacă fapta nu intra sub incidența legii penale, orice comportament manifestat în public, având caracter de propagandă naționalist-șovină, de instigare la ură rasială sau națională, ori acel comportament care are ca scop sau vizează atingerea demnității ori crearea unei atmosfere de intimidare, ostile, degradante, umilitoare sau ofensatoare, îndreptat împotriva unei persoane, unui grup de persoane sau unei comunități și legat de apartenența acestora la o anumită rasă, naționalitate, etnie, religie, categorie socială sau la o categorie defavorizată ori de convingerile, sexul sau orientarea sexuală a acestuia”.

5.7. Colegiul director constată că afirmația a fost făcută în public și vizează crearea unei atmosfere ostile, degradante pe criteriul de gen, prin urmare reprezintă o încălcare a dreptului la demnitate.

5.8. În consecință sunt incidente prevederile art. 2 alin. (5) coroborate cu art. 15 din O.G. nr. 137/2000. Afirmațiile primului reclamat („Coafura aceasta îmi amintește de pavianul cu mantie, este o specie pe cale de dispariție. Nu pot să nu mă gândesc, este exact modul cum este așezată podoaba capilară a pavianului cu mantie”), în contextul referirilor la genul persoanei în cauză, realizează o asociere cu caracter degradant.

5.9. Art. 2 alin. (4) din O.G. nr. 137/2000 stabilește: „Orice comportament activ ori pasiv care, prin efectele pe care le generează, favorizează sau defavorizează nejustificat ori supune unui tratament injust sau degradant o persoană, un grup de persoane sau o comunitate față de alte persoane, grupuri de persoane sau comunități atrage răspunderea contravențională conform prezentei ordonanțe, dacă nu intră sub incidența legii penale”.

5.10. Colegiul director constată că al doilea reclamat a avut un comportament pasiv care, prin efectele sale, a defavorizat în mod nejustificat o persoană, hărțuită în mod public. În consecință sunt incidente prevederile art. 2 alin. (4) din O.G. nr. 137/2000.

5.11. Având în vedere invocarea libertății de exprimare de către cel de-al doilea reclamat, Colegiul director analizează limita dintre dreptul la demnitate și libertatea de exprimare, raportându-se la jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (în continuare CEDO) în domeniu, în complexitatea sa. Libertatea de exprimare nu se poate analiza din punctul de vedere al mentalităților din Grecia antică, nici măcar al mentalităților de la mijlocul secolului al XX-lea. Societatea a evoluat din prisma interpretării libertății de exprimare și a limitelor acestei libertăți, totodată interpretarea europeană diferă de cea din Statele Unite ale Americii.

5.12. Pe de o parte trebuie observat că CEDO a aplicat în mod consecvent art. 17 al Convenției pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale (cunoscut în general sub denumirea de Convenția europeană a drepturilor omului, în continuare Convenția), care interzice abuzul de drept („Nici o dispoziție din prezenta convenție nu poate fi interpretată ca implicând, pentru un stat, un grup, sau un individ, un drept oarecare de a desfășura o activitate sau de a îndeplini un act ce urmărește distrugerea drepturilor sau a libertăților recunoscute de prezenta convenție sau de a aduce limitări mai ample acestor drepturi și libertăți decât acelea prevăzute de aceasta convenție”) în situația în care afirmațiile promovează ideologii de

extremă dreapta, cum ar fi ideea supusă analizei CNCD că cei care nu aparțin de popoarele indo-europene nu au ce căuta în Europa. A se vedea, în acest sens, cazurile *Glimmerveen și Hagenbeek c. Olandei*, 8348/78 și 8406/78, 11 octombrie 1979; *Ohensberger c. Austriei*, nr. 21318/93, 2 septembrie 1994; *Walendy c. Germaniei*, nr. 21128/92, 11 ianuarie 1995; *Remer c. Germaniei*, nr. 25096/94, 6 septembrie 1995 și altele).

5.13. Pe de altă parte, Convenția pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale (cunoscut în general sub denumirea de Convenția europeană a drepturilor omului, în continuare Convenția) prevede, la art. 10 alin. (2), limitarea libertății de exprimare: „Exercitarea acestor libertăți, ce comportă îndatoriri și responsabilități, poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau unor sancțiuni prevăzute de lege care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești”. Prin urmare, în conformitate cu acest tratat internațional, în Europa libertatea de exprimare nu este un drept absolut. Nu este lipsit de relevanță nici faptul că libertatea de exprimare este singurul drept cu privire la care Convenția subliniază: „comportă îndatoriri și responsabilități”. Totodată, art. 17 al Convenției interzice abuzul de drept: „Nici o dispoziție din prezenta convenție nu poate fi interpretată ca implicând, pentru un stat, un grup, sau un individ, un drept oarecare de a desfășura o activitate sau de a îndeplini un act ce urmărește distrugerea drepturilor sau a libertăților recunoscute de prezenta convenție sau de a aduce limitări mai ample acestor drepturi și libertăți decât acelea prevăzute de aceasta convenție”.

5.14. Curtea Europeană a Drepturilor Omului (în continuare, CEDO) analizează, în ordine, următoarele aspecte:

- existența unei limitări a libertății de exprimare;
- legalitatea restrângerii libertății de exprimare prin
 - existența unei norme juridice care prevede restrângerea;
 - calitatea normei juridice, și anume
 - ☐ accesibilitatea;
 - ☐ precizia;
 - ☐ previzibilitatea normei;
- legitimitatea restrângerii, ceea ce trebuie să fie prevăzută de Convenție (pentru securitatea națională, integritatea teritorială, siguranța publică, apărarea ordinii, prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății, moralei, reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale, pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești);
- necesitatea restrângerii într-o societate democratică.

5.15. În mod evident, orice sancționare a limbajului discriminatoriu, chiar și doar printr-un avertisment de natură contravențională, reprezintă o limitare a libertății de exprimare.

5.16. Privind legalitatea restrângerii, situația din România este cât se poate de clară. Decizia Curții Constituționale nr. 62 din 18.01.2007 promovează respectarea dreptului la demnitate; există și o protejare a dreptului la demnitate prin art. 15 al O.G. nr. 137/2000 privind combaterea tuturor formelor de discriminare, republicată, accesibilă (prin publicarea în Monitorul Oficial al României), cu sancțiuni evidente.

5.17. Legitimitatea sancționării este dată prin nevoia de a proteja, în principal, reputația și drepturile altora.

5.18. Necesitatea restrângerii într-o societate democratică este elementul cel mai subiectiv din analiza CEDO. Având în vedere acest fapt, CEDO a elaborat un set de principii aplicabile în domeniu:

a) libertatea de exprimare constituie unul din fundamentele esențiale ale societății democratice, și una dintre condițiile de bază ale progresului societății și ale autorealizării individuale (*Handyside c. Regatului Unit*, nr. 5493/72, 7 decembrie 1976, § 49; *Glimmerveen și Hagenbeek c. Olandei*, 8348/78 și 8406/78, 11 octombrie 1979; *Lingens c. Austriei*, nr. 9815/82, 8 iulie 1986, § 41; *Castells c. Spaniei*, nr. 11798/85, 23 aprilie 1992, § 42; *Otto-Preminger-Institute c. Austriei*, nr. 13470/87, 20 septembrie 1994, § 49; *Jersild c. Danemarcei* [Marea Cameră], nr. 15890/89, 23 septembrie 1994, § 31; *Wingrove împotriva Regatului Unit*, nr. 19/1995/525/611, 25 noiembrie 1996, § 52; *Incal împotriva Turciei*, nr. 41/1997/825/1031, 9 iunie 1998, § 46; *Fressoz și Roire împotriva Franței* [Marea Cameră], nr. 29183/95, 21 ianuarie 1999, § 45; *Ceylan împotriva Turciei* [Marea Cameră], nr. 23556/94, 8 iulie 1999, § 74; *Erdoğan și Ince împotriva Turciei*, nr. 25067/94 și 25068/94, 8 iulie 1999, § 47; *Gerger împotriva Turciei*, nr. 24919/94, 8 iulie 1999, § 46; *Sürek și Özdemir împotriva Turciei*, nr. 23927/94 și nr. 24277/94, 8 iulie 1999, § 57/i; *Sürek împotriva Turciei* nr. 1, nr. 26682/95, 8 iulie 1999, § 58; *Sürek împotriva Turciei* nr. 4, nr. 24762/94, 8 iulie 1999, § 54; *Okçuoğlu împotriva Turciei*, nr. 24246/94, 8 iulie 1999, § 43/i; *Öztürk împotriva Turciei* [Marea Cameră], nr. 22479/93, 28 septembrie 1999, § 64; *Nilsen și Johnsen împotriva Norvegiei* [Marea Cameră], nr. 23118/93, 25 noiembrie 1999, § 43; *Şener împotriva Turciei*, nr. 26680/95, 18 iulie 2000, § 39; *Karkin împotriva Turciei*, nr. 43928/98, 23 septembrie 2003, § 27; *Erdoğan împotriva Turciei*, nr. 25723/94, 15 iunie 2000, § 52; *Şener împotriva Turciei*, nr. 26680/95, 18 iulie 2000, § 39; *İbrahim Aksoy împotriva Turciei*, nr. 28635/95, 30171/96 și 34535/97, 10 octombrie 2000, § 51; *E.K. împotriva Turciei*, nr. 28496/95, 7 februarie 2002, § 69; *Gündüz împotriva Turciei*, nr. 35071/97, 4 decembrie 2003, § 37);

b) libertatea de exprimare nu vizează doar informațiile sau ideile primite favorabil sau considerate a fi inofensive sau indiferente, ci și cele care ofensează, șochează sau incomodează statul sau orice parte a populației; acestea sunt cerințele pluralismului, toleranței și înțelegerii, fără de care nu poate exista o societate democratică; libertatea de exprimare are și excepții, dar care trebuie interpretate în mod strict, iar necesitatea oricărei restrângeri trebuie stabilite în mod convingător (*Handyside împotriva Regatului Unit*, nr. 5493/72, 7 decembrie 1976, § 49; *Glimmerveen și Hagenbeek împotriva Olandei*, 8348/78 și 8406/78, 11 octombrie 1979; *Castells împotriva Spaniei*, nr. 11798/85, 23 aprilie 1992, § 42; *Otto-Preminger-Institute împotriva Austriei*, nr. 13470/87, 20 septembrie 1994, § 49; *Incal împotriva Turciei*, nr. 41/1997/825/1031, 9 iunie 1998, § 46; *Fressoz și Roire împotriva Franței* [Marea Cameră], nr. 29183/95, 21 ianuarie 1999, § 45; *Ceylan împotriva Turciei* [Marea Cameră], nr. 23556/94, 8 iulie 1999, § 74; *Erdoğan și Ince împotriva Turciei*, nr. 25067/94 și 25068/94, 8 iulie 1999, § 47; *Gerger împotriva Turciei*, nr. 24919/94, 8 iulie 1999, § 46; *Sürek și Özdemir împotriva Turciei*, nr. 23927/94 și nr. 24277/94, 8 iulie 1999, § 57/ii; *Okçuoğlu împotriva Turciei*, nr. 24246/94, 8 iulie 1999, § 43/i; *Öztürk împotriva Turciei* [Marea Cameră], nr. 22479/93, 28 septembrie 1999, § 64; *Nilsen și Johnsen împotriva Norvegiei* [Marea Cameră], nr. 23118/93, 25 noiembrie 1999, § 43; *Erdoğan împotriva Turciei*, nr. 25723/94, 15 iunie 2000, § 52; *Şener împotriva Turciei*, nr. 26680/95, 18 iulie 2000, § 39; *Şener împotriva Turciei*, nr. 26680/95, 18 iulie 2000, § 39/i; *E.K. împotriva Turciei*, nr. 28496/95, 7 februarie 2002, § 69; *Karkin împotriva Turciei*, nr. 43928/98, 23 septembrie 2003, § 27);

c) exercitarea libertății de exprimare comportă obligații și responsabilități (*Handyside împotriva Regatului Unit*, nr. 5493/72, 7 decembrie 1976, § 49; *Glimmerveen și Hagenbeek împotriva Olandei*, 8348/78 și 8406/78, 11 octombrie 1979); astfel, între altele, în contextul opiniilor religioase și credințelor este legitimat să se includă obligația de a evita pe cât se poate expresii care, în mod gratuit, ofensează alții, profanează sau care reprezintă o ingerință în drepturile lor, care astfel nu contribuie la orice formă de dezbatere publică capabilă de a duce la un progres al relațiilor umane; statele au o marjă de apreciere când reglementează libertatea de exprimare în relație cu afirmații care ofensează convingerile personale, în special cele morale sau religioase (*Otto-Preminger-Institute împotriva Austriei*, nr. 13470/87, 20 septembrie 1994, § 49; *Wingrove împotriva Regatului Unit*, nr. 19/1995/525/611, 25 noiembrie 1996, § 52; *Gündüz împotriva Turciei*, nr. 35071/97, 4 decembrie 2003, § 37);

d) în cazul moralității nu este posibil să se ajungă la un concept uniform european privind semnificația religiei în societate; chiar și în interiorul unui stat pot exista variații ale conceptului; prin urmare nu este posibil să se ajungă la o definiție comprehensivă privind ce reprezintă o limitare permisibilă a libertății de exprimare dacă exprimarea se îndreaptă împotriva sentimentului religios al altora; o marjă de apreciere trebuie lăsat prin urmare autorităților naționale în a stabili necesitatea unei astfel de limitări; această situație însă nu exclude o supervizare din partea CEDO (*Otto-Preminger-Institute împotriva Austriei*, nr. 13470/87, 20 septembrie 1994, § 50; *Wingrove împotriva Regatului Unit*, nr. 19/1995/525/611, 25 noiembrie 1996, § 58);

e) îndatoririle și responsabilitățile legate de exercitarea libertății de exprimare au o semnificație specială în situații de conflict sau de tensiuni, o grijă particulară trebuie manifestată față de vehicularea prin presă a limbajului urii sau a promovării violenței (*Sürek și Özdemir împotriva Turciei*, nr. 23927/94 și nr. 24277/94, 8 iulie 1999, § 63; *Sürek împotriva Turciei* nr. 4, nr. 24762/94, 8 iulie 1999, § 60; *Şener împotriva Turciei*, nr. 26680/95, 18 iulie 2000, § 42);

f) toleranța și respectarea demnității umane constituie fundamentul democrației și societății pluraliste, prin urmare este necesar ca în societățile democratice să se sancționeze sau chiar să se prevină orice formă de expresii care diseminează, incită, promovează sau justifică ura bazată pe intoleranță, cu condiția ca orice formalitate, condiție, restricție sau amendă impusă să fie proporțională cu legitimitatea invocată (*Gündüz împotriva Turciei*, nr. 35071/97, 4 decembrie 2003, § 40);

g) art. 17 al Convenției previne ca grupurile totalitare sau persoanele care incită la ură rasială să exploateze în propriul interes principiile enunțate, întrucât scopul acestor grupări este de a distruge drepturile și libertățile; această prevedere se referă și la activitățile politice (*Glimmerveen și Hagenbeek împotriva Olandei*, 8348/78 și 8406/78, 11 octombrie 1979; *Ohensberger împotriva Austriei*, nr. 21318/93, 2 septembrie 1994);

h) abuzul cu libertatea de exprimare nu este combatibil cu democrația și drepturile omului, încalcă drepturile altora (*Witzsch împotriva Germaniei*, nr. 7485/03, 13 decembrie 2005);

i) anumite expresii concrete reprezintă un limbaj al urii, care pot insulta indivizi sau grupuri de persoane, iar aceste expresii nu se bucură de protecția articolului 10 al Convenției (*Jersild împotriva Danemarcei* [Marea Cameră], nr. 15890/89, 23 septembrie 1994, § 35; *Gündüz împotriva Turciei*, nr. 35071/97, 4 decembrie 2003, § 41);

j) atacurile vehemente împotriva grupurilor religioase sau etnice sunt incompatibile cu valorile proclamate și garantate de Convenție, și anume toleranța, pacea socială și nediscriminarea

(*Norwood împotriva Regatului Unit*, nr. 23131/03, 16 noiembrie 2004, *Ivanov împotriva Rusiei*, nr. 35222/04, 20 februarie 2007);

k) se poate invoca necesitatea restrângerii libertății de exprimare în situația în care există o nevoie publică urgentă; statele au o anumită marjă de apreciere privind existența nevoii, dar această apreciere se completează cu supervizarea europeană atât a legislației cât și a modului de aplicare al legislației de instanțele independente; CEDO este împuternicit să ofere interpretarea în ce măsură restricția sau sancționarea este reconciliabilă cu libertatea de exprimare (*Handyside împotriva Regatului Unit*, nr. 5493/72, 7 decembrie 1976, § 49; *Lingens împotriva Austriei*, nr. 9815/82, 8 iulie 1986, § 39; *Otto-Preminger-Institute împotriva Austriei*, nr. 13470/87, 20 septembrie 1994, § 50; *Wingrove împotriva Regatului Unit*, nr. 19/1995/525/611, 25 noiembrie 1996, § 53; *Incal împotriva Turciei*, nr. 41/1997/825/1031, 9 iunie 1998, § 52; *Lehideux și Isorni împotriva Franței*, nr. 55/1997/839/1047, 23 septembrie 1998, § 51; *Fressoz și Roire împotriva Franței* [Marea Cameră], nr. 29183/95, 21 ianuarie 1999, § 45; *Ceylan împotriva Turciei* [Marea Cameră], nr. 23556/94, 8 iulie 1999, § 74; *Erdoğan și Ince împotriva Turciei*, nr. 25067/94 și nr. 25068/94, 8 iulie 1999, § 47; *Gerger împotriva Turciei*, nr. 24919/94, 8 iulie 1999, § 46; *Sürek și Özdemir împotriva Turciei*, nr. 23927/94 și nr. 24277/94, 8 iulie 1999, § 57/iii; *Sürek împotriva Turciei* nr. 1, nr. 26682/95, 8 iulie 1999, § 58; *Sürek împotriva Turciei* nr. 4, nr. 24762/94, 8 iulie 1999, § 54; *Okçuoğlu împotriva Turciei*, nr. 24246/94, 8 iulie 1999, § 43/ii; *Öztürk împotriva Turciei* [Marea Cameră], nr. 22479/93, 28 septembrie 1999, § 64; *Nilsen și Johnsen împotriva Norvegiei* [Marea Cameră], nr. 23118/93, 25 noiembrie 1999, § 43; *News Verlags Gmbh & CoKG împotriva Austriei*, nr. 31457/96, 11 ianuarie 2000, § 52; *Erdoğan împotriva Turciei*, nr. 25723/94, 15 iunie 2000, § 53; *Şener împotriva Turciei*, nr. 26680/95, 18 iulie 2000, § 39; *Şener împotriva Turciei*, nr. 26680/95, 18 iulie 2000, § 39; *İbrahim Aksoy împotriva Turciei*, nr. 28635/95, 30171/96 și 34535/97, 10 octombrie 2000, § 53; *E.K. împotriva Turciei*, nr. 28496/95, 7 februarie 2002, § 71; *Karkin împotriva Turciei*, nr. 43928/98, 23 septembrie 2003, § 29-30; *Gündüz împotriva Turciei*, nr. 35071/97, 4 decembrie 2003, § 38);

l) în exercitarea supervizării, CEDO analizează atât conținutul cât și contextul afirmațiilor în cauză; restrângerea trebuie să fie proporțională cu legitimitatea restrângerii, autoritățile trebuie să justifice relevanța și suficiența lor (*Jersild împotriva Danemarcei* [Marea Cameră], nr. 15890/89, 23 septembrie 1994, § 31; *Incal împotriva Turciei*, nr. 41/1997/825/1031, 9 iunie 1998, § 52; *Lehideux și Isorni împotriva Franței*, nr. 55/1997/839/1047, 23 septembrie 1998, § 51; *Fressoz și Roire împotriva Franței* [Marea Cameră], nr. 29183/95, 21 ianuarie 1999, § 45; *Erdoğan și Ince împotriva Turciei*, nr. 25067/94 și 25068/94, 8 iulie 1999, § 47; *Gerger împotriva Turciei*, nr. 24919/94, 8 iulie 1999, § 46; *Sürek împotriva Turciei* nr. 1, nr. 26682/95, 8 iulie 1999, § 58; *Sürek împotriva Turciei* nr. 4, nr. 24762/94, 8 iulie 1999, § 54; *Okçuoğlu împotriva Turciei*, nr. 24246/94, 8 iulie 1999, § 43/iii; *Öztürk împotriva Turciei* [Marea Cameră], nr. 22479/93, 28 septembrie 1999, § 64; *Nilsen și Johnsen împotriva Norvegiei* [Marea Cameră], nr. 23118/93, 25 noiembrie 1999, § 43; *News Verlags Gmbh & CoKG împotriva Austriei*, nr. 31457/96, 11 ianuarie 2000, § 52; *Şener împotriva Turciei*, nr. 26680/95, 18 iulie 2000, § 39); trebuie să existe o proporționalitate între impactul afirmației sancționate și sancțiune (*Lingens împotriva Austriei*, nr. 9815/82, 8 iulie 1986, § 40; *Gerger împotriva Turciei*, nr. 24919/94, 8 iulie 1999, § 50; *Şener împotriva Turciei*, nr. 26680/95, 18 iulie 2000, § 39); orice formalitate, condiție, restricție sau penalitate impusă

considerată a fi necesară într-o societate democratică pentru sancționarea sau chiar prevenirea atacurilor indecente asupra obiectelor venerației religioase trebuie să fie proporționată cu scopul legitim urmărit (*Otto-Preminger-Institute împotriva Austriei*, nr. 13470/87, 20 septembrie 1994, § 49);

m) Convenția nu lasă prea mult spațiu restricțiilor în domeniul discursurilor politice sau discursurilor care ating interesul general; permisivitatea privind criticile față de guvern trebuie să fie mai pronunțată decât privind cetățeni privați, chiar și politicieni; într-un sistem democratic acțiunile guvernului trebuie urmărite îndeaproape nu doar de către autoritățile legislative și judiciare, dar și de opinia publică; poziția dominantă ce ocupă guvernul îi recomandă să nu utilizeze sancțiunile penale, întrucât are alte posibilități de a răspunde la atacuri și critici injuste; autorităților competente ale statului rămân suficiente posibilități de a adopta, în calitatea lor de garanți ai ordinii publice, măsuri de sancționare adecvate fără ca acestea să devină excesive; totuși în situația în care afirmațiile incită la violență împotriva unor persoane sau oficiali ori împotriva unui segment al societății, autoritățile statului se bucură de o apreciere mai largă când examinează necesitatea restrângerii libertății de exprimare (*Castells împotriva Spaniei*, nr. 11798/85, 23 aprilie 1992, § 42; *Wingrove împotriva Regatului Unit*, nr. 19/1995/525/611, 25 noiembrie 1996, § 58; *Incal împotriva Turciei*, nr. 41/1997/825/1031, 9 iunie 1998, § 54; *Gerger împotriva Turciei*, nr. 24919/94, 8 iulie 1999, § 46; *Sürek și Özdemir împotriva Turciei*, nr. 23927/94 și nr. 24277/94, 8 iulie 1999, § 60; *Sürek împotriva Turciei* nr. 1, nr. 26682/95, 8 iulie 1999, § 61; *Sürek împotriva Turciei* nr. 4, nr. 24762/94, 8 iulie 1999, § 57; *Okçuoğlu împotriva Turciei*, nr. 24246/94, 8 iulie 1999, § 46; *Erdoğan împotriva Turciei*, nr. 25723/94, 15 iunie 2000, § 62; *Şener împotriva Turciei*, nr. 26680/95, 18 iulie 2000, § 40; *İbrahim Aksoy împotriva Turciei*, nr. 28635/95, 30171/96 și 34535/97, 10 octombrie 2000, § 52; *E.K. împotriva Turciei*, nr. 28496/95, 7 februarie 2002, § 70; *Karkin împotriva Turciei*, nr. 43928/98, 23 septembrie 2003, § 28);

n) libertatea de exprimare are o importanță specială pentru politicieni sau persoanele alese ca reprezentanții unui electorat, care trebuie să-și atragă atenția asupra preocupării lor; limitarea libertății de exprimare pentru un politician aflat în opoziție sau pentru un parlamentar solicită un examen mai temeinic din partea CEDO (*Castells împotriva Spaniei*, nr. 11798/85, 23 aprilie 1992, § 42; *Incal împotriva Turciei*, nr. 41/1997/825/1031, 9 iunie 1998, § 46);

o) fără dubii, libertatea discursului politic nu este absolut prin natura sa, statele pot introduce restricții și sancțiuni, CEDO având rolul final de a analiza compatibilitatea acestor măsuri cu libertatea de exprimare (*Incal împotriva Turciei*, nr. 41/1997/825/1031, 9 iunie 1998, § 53);

p) presa joacă un rol esențial într-o societate democratică; deși nu trebuie să treacă de anumite limite, cum ar fi privind securitatea națională, integritatea teritorială, amenințarea cu violență, prevenirea dezordinii și criminalității, respectarea reputației și drepturilor altora, necesitatea de a preveni transmiterea unor informații confidențiale, are sarcina de a oferi — într-o manieră conformă cu obligațiile și responsabilitățile sale — informații și idei de interes public, în particular în chestiuni politice, inclusiv cele care divid societatea dar și cele care prezintă justiția; libertatea presei reprezintă unul din cele mai bune posibilități de a crea o opinie privind ideile și atitudinile liderilor politici; libertatea jurnalistică acoperă posibila recurgere la un grad de exagerare, chiar și provocare (*Lingens împotriva Austriei*, nr. 9815/82, 8 iulie 1986, § 41-42; *Castells împotriva Spaniei*, nr. 11798/85, 23 aprilie 1992, § 42; *De Haes și Gijssels împotriva Belgiei*, nr. 19983/92, 24 februarie 1997, § 37; *Fressoz și Roire*

împotriva Franței [Marea Cameră], nr. 29183/95, 21 ianuarie 1999, § 45; *Sürek și Özdemir împotriva Turciei*, nr. 23927/94 și nr. 24277/94, 8 iulie 1999, § 58; *Sürek împotriva Turciei* nr. 1, nr. 26682/95, 8 iulie 1999, § 59; *Sürek împotriva Turciei* nr. 4, nr. 24762/94, 8 iulie 1999, § 55; *Okçuoğlu împotriva Turciei*, nr. 24246/94, 8 iulie 1999, § 44; *Erdoğan împotriva Turciei*, nr. 25723/94, 15 iunie 2000, § 52; *Şener împotriva Turciei*, nr. 26680/95, 18 iulie 2000, § 41);

q) presa nu are doar dreptul ci și obligația de a prezenta informații de interes public conform dreptului publicului de a primi aceste informații (*Jersild împotriva Danemarcei* [Marea Cameră], nr. 15890/89, 23 septembrie 1994, § 31);

r) nu se protejează doar informația în sine, dar și forma prin care se aduce la cunoștința opiniei publice (*Jersild împotriva Danemarcei* [Marea Cameră], nr. 15890/89, 23 septembrie 1994, § 31);

s) stabilirea pedepselor este în principiu de competența instanțelor naționale, CEDO consideră totuși că aplicarea pedepsei închisorii pentru o infracțiune în domeniul presei nu este compatibilă cu libertatea de exprimare a jurnaliștilor, decât în circumstanțe excepționale, mai ales atunci când au fost grav afectate alte drepturi fundamentale, ca de exemplu în cazul utilizării limbajului urii sau incitării la violență (*Cumpănă și Mazăre împotriva României*, nr. 33348/96, 17 decembrie 2004, § 115);

t) principiile privind libertatea de exprimare vizează și funcționarii publici, deși este legitimat ca statul să impună față de ei obligația discreției, ținând cont de statutul lor special (*Ahmed și alții împotriva Regatului Unit*, nr. 65/1997/849/1056, 2 septembrie 1998, § 56).

5.19. În luarea deciziei s-a ținut cont și de art. 30 al Constituției României care asigură libertatea de exprimare, prevede și limitele acestei libertăți:

„(6) Libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine.

(7) Sunt interzise de lege defăimarea țării și a națiunii, îndemnurile la război, de agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică, precum și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri”.

5.20. Decizia Curții Constituționale nr. 62 din 18.01.2007 consideră că dreptul la demnitate este una dintre valorile supreme, iar lezarea acestui drept poate fi sancționată chiar și penal: „Obiectul juridic al infracțiunilor de insultă și calomnie, prevăzute de art. 205 și, respectiv, art. 206 din Codul penal, îl constituie demnitatea persoanei, reputația și onoarea acesteia. Subiectul activ al infracțiunilor analizate este necircumstanțiat, iar săvârșirea lor se poate produce direct, prin viu grai, prin texte publicate în presa scrisă sau prin mijloacele de comunicare audiovizuale. Indiferent de modul în care sunt comise și de calitatea persoanelor care le comit — simpli cetățeni, oameni politici, ziariști etc. —, faptele care formează conținutul acestor infracțiuni lezează grav personalitatea umană, demnitatea, onoarea și reputația celor astfel agresați. Dacă asemenea fapte nu ar fi descurajate prin mijloacele dreptului penal, ele ar conduce la reacția de facto a celor ofenșați și la conflicte permanente, de natură să facă imposibilă conviețuirea socială, care presupune respect față de fiecare membru al colectivității și prețuirea în justa măsură a reputației fiecăruia. De aceea, valorile menționate, ocrotite de Codul penal, au statut constituțional, demnitatea omului fiind consacrată prin art.1 alin.(3) din Constituția României ca una dintre valorile supreme”.

5.21. Aplicând principiile CEDO, constatăm următoarele:

- exercitarea libertății de exprimare comportă obligații și responsabilități, este legitimat să se includă obligația de a evita pe cât se poate expresii care, în mod gratuit, ofensează alții, sau

care reprezintă o ingerință în drepturile lor, care astfel nu contribuie la orice formă de dezbatere publică capabilă de a duce la un progres al relațiilor umane — asocierea care formează obiectul cauzei ofensează în mod gratuit, nu este de natură să contribuie la un progres al relațiilor umane;

- toleranța și respectarea demnității umane constituie fundamentul democrației și societății pluraliste, prin urmare este necesar ca în societățile democratice să se sancționeze sau chiar să se prevină orice formă de expresii care promovează ura bazată pe intoleranță — afirmația este de natură să promoveze ura bazată pe intoleranță, pe de o parte având în vedere subreprezentarea femeilor în politică din România, pe de altă parte pe fondul protestelor politice continue din București din ultima perioadă;

- abuzul cu libertatea de exprimare nu este compatibil cu democrația și drepturile omului, încalcă drepturile altora - jignirile, hărțuirile pe criteriul de gen, încălcările dreptului la demnitate nu sunt compatibile cu democrația și drepturile omului;

- se poate invoca necesitatea restrângerii libertății de exprimare în situația în care există o nevoie publică urgentă - nevoia publică urgentă este dată de modul în care rolul femeilor în societate, în special în politică este perceput în România, chiar și la început de secol XXI;

- presa nu trebuie să treacă de anumite limite, cum ar fi acelea privind respectarea reputației și a drepturilor altora, are sarcina de a oferi, într-o manieră conformă cu obligațiile și responsabilitățile sale, informații și idei de interes public, în particular în chestiuni politice - coafura unei persoane, chiar dacă persoana este propusă pentru o importantă funcție, asociată cu aspectul unui animal, nu este o informație sau o idee de interes public.

5.22. Se putea admite prioritatea dreptului la libera exprimare dacă CNCD urma să se pronunțe asupra unor critici legate de capacitățile unei persoane de a îndeplini o importantă funcție, cum este cea de prim-ministru. Textul analizat însă nu se referă la astfel de critici, necesare într-o societate democratică, chiar dacă ele ofensează, șochează sau incomodează. Primul reclamat, prin afirmațiile care formează obiectul autosesizării, nu a analizat faptele persoanei criticate, capacitățile intelectuale, moralitatea ei care nu ar recomanda pentru o funcție publică, ci aspectul fizic. Persoana vizată nu a avut cum să se apere împotriva afirmațiilor făcute, iar moderatorul, care ar fi trebuit să aibă rolul de a contrabalansa afirmațiile unei părți în astfel de situații, în care nu există oponent la ideile expuse, a rămas pasiv față de afirmații.

5.23. Chiar și primul reclamat și-a dat seama că ceea ce face nu este corect, afirmând: „Iertați-mă, nu pot să mă abțin, este absolut incorect ce fac...”

5.24. Prin urmare comportamentul reclamaților, care formează obiectul petiției, nu sunt protejate de art. 10 al Convenției pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, invocarea libertății de exprimare reprezentând un abuz de drept în sensul art. 17 al Convenției.

5.25. Art. 26 alin. (1) din O.G. nr. 137/2000 prevede:

„(1) Contravențiile prevăzute la art. 2 alin. (2), (4), (5) și (7), art. 6-9, art. 10, art. 11 alin. (1), (3) și (6), art. 12, 13, 14 și 15 se sancționează cu amendă de la 1.000 lei la 30.000 lei, dacă discriminarea vizează o persoană fizică, respectiv cu amendă de la 2.000 lei la 100.000 lei, dacă discriminarea vizează un grup de persoane sau o comunitate.

(2) Consiliul sau, după caz, instanța de judecată poate obliga partea care a săvârșit fapta de discriminare să publice, în mass-media, un rezumat al hotărârii de constatare, respectiv al sentinței judecătorești”.

5.26. Colegiul director aplică amenda contravențională de 1.000 lei față de Cristian Tudor Popescu, având în vedere următoarele:

- a) reclamatul este un relevant formator de opinie în România;
- b) nu este prima sancțiune aplicată de CNCD pentru afirmațiile reclamatului, sancțiunea anterioară nu a dus la modificarea comportamentului acestuia;
- c) ulterior reclamatul nu și-a asumat greșeala, nu a recunoscut că a făcut o afirmație nepotrivită, mai mult, a afirmat că organizațiile de protecția animalelor trebuiau să sesizeze CNCD pentru protejarea maimuțelor;
- d) poziția femeilor în societatea din România, în special în poziții de conducere și în politică, este încă un subiect sensibil, promovarea unor stereotipuri care întăresc opinia că pentru femeia de succes aspectul exterior este important reprezintă un impediment în formarea unei mentalități colective corecte care promovează egalitatea de gen;
- e) discriminarea a vizat o persoană, chiar dacă prin efectele pe care le generează afectează indirect imaginea femeii în societatea din România.
- f) Directivele Uniunii Europene în domeniu și jurisprudența Curții Europene de Justiție solicită statelor membre Uniunii Europene aplicarea de sancțiuni efective, proporționale și descurajante; sancțiunea de avertisment, singura mai mică, nu ar fi efectivă și descurajantă, o amendă mai mare ar fi neproporțională cu scopul urmărit;
- g) o sancțiune mai mare decât cea minimă ar afecta în mai mare măsură libertatea de exprimare.

5.27. Colegiul director aplică amenda contravențională de 1.000 lei față de C.P., având în vedere cele de la punctul anterior, literele d-g) și următoarele:

- a) reclamatul a fost moderatorul emisiunii în care s-a făcut afirmația, astfel fapta lui este mai gravă, având sarcina de a interveni în situația în care persoanele invitate în emisiune (chiar și telefonic) utilizează un limbaj necorespunzător;
- b) reclamatul se află pentru prima dată în situația de a fi sancționat pentru fapte de discriminare.

5.28. Colegiul director obligă reclamații să prezinte un rezumat al hotărârii (incluzând capitolul Motivele de fapt și de drept, pct. 5.1-5.11 și 5.21-5.28), pe postul Digi24, emisiunea „Jurnalul de seara”, cu începere de la ora 21.

Față de cele de mai sus, în temeiul art. 20 alin. (2) din O.G. nr. 137/2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare, republicată, cu unanimitatea membrilor prezenți la ședință

Colegiul director hotărăște:

1. afirmațiile primului reclamat, C.T.P., („Coafura aceasta îmi amintește de pavianul cu mantie, e o specie pe cale de dispariție. Nu pot să nu mă gândesc, este exact modul cum este așezată podoaba capilară a pavianului cu mantie”), în contextul referirilor la genul persoanei în cauză, reprezintă hărțuire conform art. 2 alin. 5 și încalcă dreptul la demnitate conform art. 15 din O.G. nr. 137/2000;

2. comportamentul pasiv al celui de-al doilea reclamat, C.P., reprezintă discriminare conform art. 2 alin. (4) din O.G. nr. 137/2000;

3. aplică amenda contravențională de 1.000 lei față de C.T.P., conform art. 26 alin. (1) din O.G. nr. 137/2000;

4. aplică amenda contravențională de 1.000 lei față de C.P., conform art. 26 alin. (1) din O.G. nr. 137/2000;

5. obligă reclamații să prezinte un rezumat al hotărârii pe postul Digi24, la emisiunea „Jurnalul de seară”, cu începere de la ora 21;

6. o copie a prezentei hotărâri se va comunica părților și Administrației finanțelor publice sector 1 București.

[...]

Membrii Colegiului director prezenți la ședință: Asztalos Csaba Ferenc, Bertzi Theodora, Dincă Ilie, Gheorghiu Luminița, Haller István, Jura Cristian, Lazăr Maria, Popa Claudia Sorina, Sandu Tatiana Veronica